

HLp 2164
Larch.

mokslas - menas - literatūra

LIETUVOS
NACIONALINĖ
M. MAŽYDO
BIBLIOTEKA

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1986
RUGSĖJO MĖN. 20 d. / SEPTEMBER 20, 1986
PART TWO - Nr. 184(33)

Šiame numeryje:

SSRS rašytojų suvažiavimo atgarsiai Lietuvoje.
Žymus estų astronomas Ernst Julius Opik (1893-1985).
Apaštalo Pauliaus mokymas: „Eiti, bėgti su Kristumi ir vyti Kristų“.
Chicagos teatruose.
Margerio Jesačio – „Šviesos“ sambūrio ideologo netekus.
Vlado Šlaito eilėraščiai.
Iš šios vasaros knygų derliaus.
Diskusija: poezija ir neaiškumai.
Aleksandrui Žirguliui mirus.
Nuomonės ir pastabos.
Vaizdai iš Europos lietuvių studijų savaitės.

Kertinė Paraštė

SSRS rašytojų suvažiavimo atgarsiai Lietuvoje

Oficialioji Lietuvos spauda labai šykščiai aprašė svarbų ir įdomų Aštuntąjį SSRS rašytojų suvažiavimą. Tiesa pasitenkino standartinėmis pastabomis apie „tarybinio gyvenimo būdo pranašumą“ bei „rašytojų ištikimybę partijai“; *Literatūra ir menas* liepos 21 d. paklojo ištisą biurokrato Georgijaus Markovo kalbą, pačią nuobodžiausią iš visų kongreso kalbų, ir prie jos dar pridūrė Mykolo Sluckio pasisakymą. Liko nepaminti tabu vardai: Zoščanka, Achmatova, Pasternakas. Nieko apie reikalavimus išspausdinti Pasternako romaną *Daktaras Živago*. Nė žodelio apie Andriejaus Voznesensko pasakytą pačią drąsiausią kongreso kalbą, kurioje jis reikalavo, kad būtų oficialiai atšauktas 1946-uju metų rugpjūčio 14-tosios Andriejaus Ždanovo dekretas, nukreiptas prieš rašytojus ir pačią literatūros esmę. Su kongresu išsamiau susipažinti norėjusieji lietuviai turėjo griebtis Maskvos ar užsienio spaudos arba klausytis užsienio radijo laidų.

Taip partinėje Lietuvos spaudoje atsispindėjo naujasis gorbachiovinis „atvirumas“. Gal redaktoriai išsigando staiga pasipylusių pavojingų pasisakymų. O

gal jie vadovavosi sveiku savisaugos instinktu – tiek sykių Maskvoje trimituota apie esmines permainas, o iš jų kol kas nieko neišėjo. Ištiesi kaklą, prisijungsi prie tų nepatenkintųjų rašytojų choro, o paskui valdžia pasikeis ir gausi per galvą... Ir taip Kongrese atstovauti „tarybinei“ lietuvių raštijai šiais literatūrinio atlydžio metais buvo patikėta patikimam, laiko išbandytam Mykolui Sluckiui. Gerai žinodamas šio ritualinio šokio žingsnius, Sluckis pirmiausia pasmerkė visokius sovietologus bei antikomunistus, pagyrė partiją už jos išmintį, ir tik tada atidarė skundų dėžutę. Tie skundai buvo gana romūs, palyginant su Voznesensko, Jevtušenkos, ar su drąsiais latvių ir estų rašytojų pasisakymais, bet ir iš jų susidaro gana liūdnas lietuvių literatūros vaizdas: suburokratėjęs vidinis Rašytojų sąjungos gyvenimas, šalies knygų leidyba; vaiko-masi abejotinos ekonomijos; aukštesnės žinybos kišasi į leidinių sudarymą; 1988 metų knyga turi gulėti ant leidyklos stalo jau nuo 1985 metų.

Aštuntojo suvažiavimo išvaka- karė Sluckis panašiomis spalvomis tapę lietuvių literatūrinį gyvenimą *Literaturnaja*

Žymus estų astronomas Ernst Julius Opik (1893-1985)

ALEKSANDRAS RADŽIUS

Šių metų rugsėjo 10 d. sukako lygiai metai, kai mirė žymus estų astronomas profesorius Ernst Julius Opik. Daug yra pasaulyje astronomų, ypač šiais laikais. Nespėtumėm jų nei pagerbti, nei paminėti. Tačiau Ernst J. Opik mums išsiskiria iš visų kitų, nes jis pabaltietis, kaip ir mes, lietuviai. Jis mums artimas savo likimu, savo gyvenimo vingiais, kurie nuostabiai panašūs į mūsų vyresnės kartos veikėjų ir mūsų pačių likimą. Jam, kaip ir daugeliui mūsų, prieš Pirmąjį pasaulinį karą ir jo metu teko siekti savo gyvenimo keliai svetimose šalyse.

Profesorius Ernst J. Opik gimė 1893 m. spalio 23 d. Kunda mieste, šiaurės Estijoje, prie Kundos upės, netoli Suomijai lankos. Šis miestas, nors tik 2000 gyventojų yra žinomas archeologų tarpe, nes kasinėjimų metu prie jo rasta gausybė reikšmingų kaubų ir akmens iškasenų. Šios iškasenos archeologijoje vadinamos Kundos kultūros vardu.

Studijavo Opik Tartu ir Maskvos universitete, kurį baigė 1916 m., ir pradėjo dirbti Maskvos universiteto observatorijoje asistentu ir instruktorium. 1919 m. nusikėlė į Taškentą Uzbekijoje, kur prisidėjo prie Turkestano universiteto įkūrimo. Dvejuis metais Opik vadovavo astronomijos katedrai ir daug dirbo, atgavindamas beveik sužlugusią Taškento observatoriją.

1921 m. grįžo į jau nepriklausomą savo tėvynę Estiją, kur iki pat Sovietų okupacijos buvo Tartu universiteto astronomijos katedros vedėju. Tame laikotarpy jis

ketverius metus išbuvo Harvardo universiteto vizituojančiu lektorium.

1944 metais, Sovietų armijai plūstant į Pabaltiją, Opik pasikinkė arklį ir vežimą ir su žmona Alide patraukė Talino link, palikdami savo šeimos ūkį. Iš Talino jie pasiekė Vokietiją. Hamburge juos šiltai sutiko observatorijos vedėjas Otto Heckmann. Opik kurį laiką dirbo Hamburgo universitete. Įsisteigęs Hamburge Pabaltijo universitetui, Opik jame tapo astronomijos profesorium ir estų rektorium.

Netrukus jo gyvenime įvyko dar vienas ir jau paskutinis posūkis. Prieš keletą metų jam teko egzaminuoti airių doktorantą Eric Mervyn Lindsay. 1948 m. dr. Lindsay buvo jau žinomas astronomas ir Armagh observatorijos Šiaurės Airijoj direktorius. Sužinojęs savo profesoriaus būklę, Lindsay pakvietė pabėgėlį astronomą į savo observatoriją. Čia Opik dirbo kaip tyrinėtojas, o dr. Lindsay netikėtai pasimirus, tapo observatorijos direktorium. Ilgus metus jis buvo *Irish Astronomical Journal* redaktorium.

Nuo 1956 m. jis drauge buvo vizituojančiu ir vėliau „associate“ profesorium Marylando universitete, College Park, Maryland. Tokiu būdu likusi savo gyvenimo laikotarpis jam teko skraidyti tarp Šiaurės Airijos ir JAV.

Ernst J. Opik buvo neeilinis astronomas. Dar nepriklausomybės metais, būdamas astronomijos katedros vedėju Tartu universitete, jis atliko daug mokslinių tyrinėjimų, kurie išgarsino jo vardą. Ir kai profesorius kėlėsi iš Hamburgo į Armagh, jis jau turėjo pasaulinio masto reputaciją.

Jo mokslinių darbų amplitudė gana plati. Nuo

Prof. Ernst J. Opik, Marylando universiteto atstovas, skaito paskaitą apie Jupiterio planetos sukeltas komėtų orbitų perturbacijas Amerikos astronominės draugijos suvažiavime 1961 metais.

steliarinės evoliucijos, Saulės sistemos problemų iki meteorų orbitų. Pirmas jo mokslinis rašinys „Perseidų stebėjimai“ pasirodė jau 1912 m. Vėliau, 1931-1933m. jis suorganizavo Harvardo meteorų studijų ekspediciją į Arizoną, kur buvo suregistruota 22,000 meteorų ir tiksliai nustatyti jų aukščiai. Jis išvystė meteorų dvigubo skaičiavimo metodą, kur du astronomai tuo pačiu metu stebi padangę. Tada gaunami tikslesni rezultatai. Bet svarbiausias jo darbas meteorų srity buvo teorija, aiškinanti, kas vyksta meteorų paviršiuje, kai jis dideliu greičiu įeina į Žemės atmosferą. Šia teorija remiamasi, gaminant šiluminis skydus erdvėlaiviams apsaugoti nuo didelio karščio, įeinant į Žemės atmosferą. Opik taip pat sudarė teoriją, pagal kurią apskaičiuojamas mažų kūnų susidūrimų dažnumas su planetom. Jis pirmasis nurodė, kokios galėtų būti pasekmės biosferoje, jei didelis kūnas atsitrektų į Žemę.

Profesorius Opik daug mokslinių darbų atliko, tirdamas

Saulės sistemos problemas. Jis tyrinėjo Mėnulio vystymosi istoriją, išpranašavo, kad Marsas būsiąs padengtas krateriais. Svarstydamas komėtų judesius, jis priėjo išvadą, kad turis būti nelabai pastovus komėtų debesys dideliame atstume nuo Saulės, nes kai kurios kometos nutolstančios net iki vieno šviesmečio. Tai buvo pirmoji Oort debesies sugestija.

Opik taip pat išvystė kometos branduolio modelio savąjį variantą, kuris nedaug skiriasi nuo dabar plačiai priimto ir europiečių „Giotto“ bei rusų „Vegas“ erdvėlaivių patvirtinto Fred Whipple modelio. Be to, jis sukūrė teoriją, kad Apollo grupės asteroidai esą ne kas kita, kaip užgesusių, visos dulkes ir dujas išgarinusių komėtų branduoliai.

Jis atliko daugybę dvigubų žvaigždžių matavimų, studijavo kosminę radiaciją, dirbo steliarinės fotometrijos srity, tobulindamas jos metodus, ir atliko svarbių kosmologinių tyrinėjimų. Už savo mokslinę veiklą buvo apdovanotas įvairiomis premijomis, o 1975 m. Britų karališkoji

astronominė draugija įteikė jam aukso medali.

Iš jo darbų sąrašo matyti, kad Ernst J. Opik buvo ne vien tik geras teoretikas, bet ir puikus stebėtojas. Kaip britų astronomijos populiarizatorius Patrick Moore rašo (*Sky & Telescope*, February 1986), jis „...turėtų įeiti istorijon kaip toli numatantis ir įtakingas 20-to amžiaus astronomas“.

Profesorius Ernst J. Opik buvo darbštus, nuoširdus ir skrupulingai teisingas. Buvo stipriai nusistatęs prieš komunizmą, tad anot minėto Patrick Moore, skeptiškai žiūrėjęs į Sovietų erdvės programą. Buvęs puikus lingvistas, mokėjęs daug kalbų ir taip pat buvo geras kalbėtojas. Be astronomijos jis jautė stiprų potraukį muzikai. Buvo geras muzikas ir kompozitorius. Jaunystėje vienu metu net buvo galvojęs pasukti muziko profesijos keliu.

Estai pagrįstai gali didžiuotis profesorium Ernst Julius Opik, nes jis, mažos tautos mokslininkas, savo darbštumu ir talentu įgijo pasaulinį garą, tuo keldamas ir savo tautos vardą, panašiai kaip suomių kompozitorius Jean Sibelius. Tokio pasaulinio pripažinimo siekiame ir mes savo Čiurlioniai.

• Lietuvoje pastaraisiais dešimtmečiais ypač pažengęs astrofizikos mokslas. Vilniaus universiteto astronomai renka šios srities stebėjimo duomenis pagal jų pačių sudarytą matematinę sistemą, kurios pagalba nustatomi žvaigždžių spektrai ir kai kurios kitos fizinės žvaigždžių savybės. Šie stebėjimai daugiausia atliekami Vilniaus universiteto observatorijos naujame skyriuje, įrengtame Kulionyse, Molėtų apylinkėje.

Janina Marks
Vakar buvo atidaryta Nijolės Banienės, Aleksandro Vilijos Elvaitės, Dianos Kizlauskienės, Janinos Marks ir Ados Sutkuvienės paroda „Patterns and Perspectives“ Ukrainian Institute of Modern Art, 2320 West Chicago Avenue, Chicagoje. Paroda vyks iki spalio 18 d.

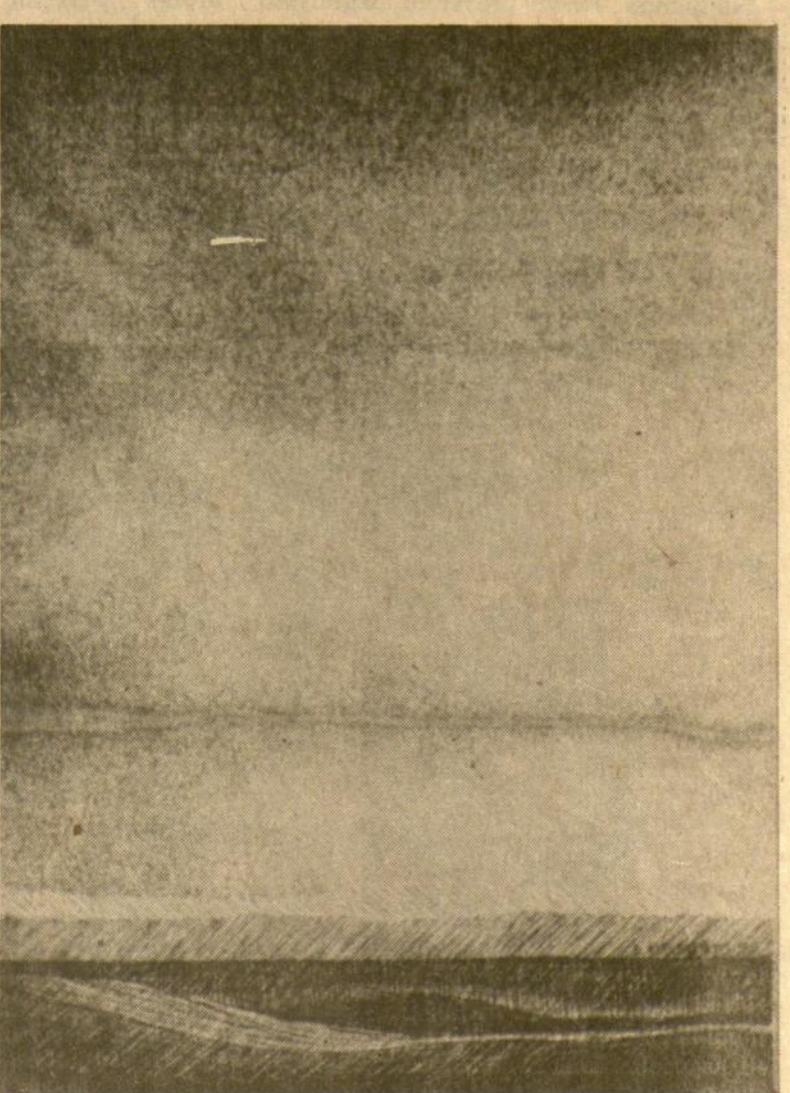
kritišką prozą. „Viena tiesa leidžiama“ knygoje, o kita pagražinta, nuglaistytą – ekrane...“ Kūrėjo individualybės lyginimas prasideda nuo redaktorių, kurie taiso ir tempia „autorių prie kažkokio vidutinio patikimumo, vidutinio teisingumo, vidutinio moralumo... Rašytojams tyliai sutinkant, įtvirtinami „priimtumo“ etalonai, prie kurių mikliai prisitaiko literatūrinės produkcijos gamintojai... Gyvenimo faktai... skirstomi į pageidautinus, aiškiai nepageidautinus ir... pakenčiamus.“

Tai tokia, anot Sluckio, literatūrinė padėtis Lietuvoje, kur, kaip jis visad tvirtina, neegzistuoja cenzūra ir kur kultūra „klesti“, įsijungusi į tobuliausią pasaulio santvarką. Kas kalbas dėl tų jo daliniame sąrašė išvardytų negerovių? Kaltinantis Sluckio pirštas sminga į abstrakčius redaktorių, žinybas. Dėl visko kalti „biurokratai“, virš kurių plevena su jais nieko bendro neturinti skaidri, mistiška substancija, kurią jis vadina „partija“.

Bet kas gi yra tie „biurokratai“? Kas juos pagimdė, penėjo ir peni – ar ne partija? Ir kas gi ta partija, jei ne tie patys „biurokratai“. „Partija“, pareiškia Sluckis, „ėmė drąsiai šalinti socialines blygbes ir ekonomini

absurda“. Kaip gražu. Bet kodėl ji daugiau kaip 60 metų veisė tas blygbes bei absurdus ir tik dabar tepradėjo juos šalinti? Ir kodėl rašytojai arba tylėjo, arba tik puse lūpų prasitardavo apie visas tas negeroves? Savo straipsny Sluckis prisipažįsta, kad po 27-tojo partijos suvažiavimo žmonės klausė: „O kur buvot jūs, literatai?“ I tai jis išdėdžiai atsako, kad „kiekvienos nacionalinės literatūros gelmėse brendo tas naujas požiūris... Tarybinė literatūra ir toliau tarnavo tiesai ir teisingumui“. Tarnavo tylėdama, nusilenkdama „neklaidingajai“ partijai, liaupsindama ir su pagarba cituodama tokius vadus, kaip Brežnevas, iš kurio valdžios duobės šiandien jau reikia kapstytis? Tarnavo tiesai, laukdama ženklų iš viršūnės, kad rašytojams leista atviriau prasitarti? Tikrai įkvepiantis vaizdas.

Sluckis teisingas, sakydamas, kad „nacionalinės literatūros gelmėse brendo“ kitoks požiūris. Jį brandino tie, kurie stengėsi išsaugoti savo individualybę, tautinę kultūrą, ir bendras žmogiškąsias vertybes. Jie bus dėkingi Sluckiui kad ir už nepilną blygbių išvardijimą, sveikins ir nedidelį palengvėjimą. Bet jų akys ir jų vaizduotės ieškos visai kitų kelių į tiesą ir teisingumą. kž

Diana Kizlauskienė
„Elementai: oras II“, 1982
Iš parodos „Patterns and Perspectives“, vykstančios Ukrainian Institute of Modern Art, Chicagoje.

Apaštalo Pauliaus mokymas: „Eiti, bėgti su Kristumi ir vyti Kristų“

ANTANAS L. RUBŠYS

„Aš nesigėdiju Evangelijos, nes ji yra Dievo galybė išgelbėti kiekvienam tikinčiam, pirma žydai, paskui graikui. Joje apreiškia Dievo teismas iš tikėjimo į tikėjimą, kaip parašyta: „Teisusis gyvens tikėjimu“ (Rom 1,16-17).

Taip rašo Paulius laiške romiečiams. Mums įprasta Evangeliją laikyti knyga — Morkaus, Mato, Luko, Jono, o Pauliui Evangelija yra Jėzus Kristus, — ne knyga, bet Asmuo. Santykiai su asmeniu žėri reiklumu. Santykiai su knyga nežėri reiklumu, — knyga galima laikyti knygų lentynoje ir leisti jai apdulkėti. Nenuostabu, kad Paulius sieja savo atsivertimą — posūkį gyvenime su Jėzaus Kristaus asmeniu:

„... iš tikrųjų,“ — rašo Paulius, — „visa laikau nuostoliu, palyginus su Kristaus Jėzaus, mano Viešpaties, pažinimu. Dėl jo aš ryžausi visko netekti ir viską laikau sąslavomis, kad tik laimėčiau Kristų ir būčiau jame, nebeturėdamas savo teismo, kurį teikia įstatymas, bet turėdamas teisumą iš tikėjimo Kristumi, einantį iš Dievo, paremtą tikėjimu. Trokštu pažinti jį, jo prisikėlimo galybę ir bendravimą jo kentėjimuose, noriu panašiai kaip jis numirti, kad pasiekčiau ir prisikėlimą iš numirusių. Aš nesakau, kad jau esu šito pasiekęs ar tapęs tobula, bet aš *vejuosi*, norėdamas pagauti, nes aš jau esu Kristaus Jėzaus *pagautas*“ (Fil 3,8-12).

„... norėdamas pagauti, nes jau esu *pagautas*“. Pusedalyvis „norėdamas“ duoda veiksmazodžiui „pagauti“ esamojo laiko reiklumą, o dalyvis „pagautas“ žėri Dievo „galybę ir išmintimi“ — Jėzumi Kristumi (1 Kor 1,24). Dalyviai lietuvių kalboje, anot dr. Antano Klimo, duoda veiksmui sparnus.

Paulius Dievo *pagautas* Jėzuje Kristuje, kad *pagautų* Dievą Jėzuje Kristuje. Esame Dievo *pagauti* Jėzuje Kristuje, kad *pagautume* Dievą Jėzuje Kristuje. Paulius sieja su Jėzumi Kristumi du dalykus savo gyvenime. 1. Naujumą — naujos pradžios staigmeną, šviežią posūkį, ir 2. Dievo proveržį — Dievo įsijungimą į jo odiseją. Naujumas verčia Paulių *eiti* su Kristumi, *bėgti* su Kristumi, *pasivyti* Kristų. Naujumas Dievo proveržio

dėka verčia Paulių *eiti* su Kristumi. *Eiti* su Kristumi Pauliaus laiškuose reiškia *gyventi* Dvasia (Gal 5,16), *gyventi* Kristuje (Kol 2,6), *elgtis* kaip Kristus (Fil 3,17), „kaip dera [...] pašaukimui, į kurį [esame] pašaukti“ (Ef 4,1), Naujumas Dievo proveržio dėka verčia Paulių *bėgti* su Kristumi: „Argi nežinote, kad lenktynių aikštėje bėga visi bėgikai...? Ir jūs taip bėkite, kad laimėtumėte“ (1 Kor 9,24). Paulius drąsina korintiečius, prisipažindamas: „Todėl aš bėgu nedvejodamas ir grumiuosi ne kaip į orą smūgiuodamas“ (1 Kor 9,25), o filipiečiams primena: „Tvirtai laikykitės gyvenimo žodžio, kad Kristaus dieną galėčiau pasigirti ne veltui bėgęs ir ne veltui vargęs“ (Fil 2,16), gi galatams skundžiasi: „Jūs taip gražiai bėgote! Kas gi jums sukludė laikytis tiesos?“ (Gal 5,7).

Naujumas Dievo proveržio dėka verčia Paulių *vyti*/pasivyti Kristų. Kada Paulius kalba apie Kristaus vijimąsi, jis pabrėžia *gerumą* — nekeršyti blogu už bloga, bet „daryti *gera* vieni kitiems ir visiems“ (1 Tes 5,13), *teisumą* — ieškoti „teismo iš tikėjimo“ Kristumi (Rom 9,30-33), *svetingumą* (Rom 12, 13), *meilę* (1 Kor 14, 1), laikytis „to, kas pasitarnauja santaikai ir tarpusavio ugdymui“ (Rom 14,19).

Vaidziny *vyti*/pasivyti Kristų pabrėžia reiklų tikslą ir primena, kad „viena tikra: pamiršti, kas [buvo] ir [veržtis] pirmyn, į tikslą, siekiant laimikio aukštybėse, kurio Dievas kviečia siekti Jėzuje Kristuje“ (Fil 3, 13-14). Paulius savo ėjimą, bėgimą su Kristumi ir Kristaus vijimąsi laiko *šventa skola* Dievui, nes

Mums dar tebesant silpnais, Kristus savo metu numirė už bedievius. Vargu, ar kas sutiktų mirti už teisųjį, nebent kas ryžtųsi numirti už geradarį. O Dievas mums parodė savo meilę tuo, kad Kristus numirė už mus, kai mes tebebuvoime nusidėjėliai... — galime didžiuotis Dievu per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų, kuris mus sutaikino (Rom 5,6-11).

Kristus išganymo istorijoje. Paulius, būdamas uolus žydas, tikėjo, kad gali pasiekti išganymą Mozės įstatymo

Via Dolorosa ties pirmąja Kryžiaus kelių stotim vakaro saulėje, 1986. Nuotrauka Algimanto Kezio

pagalba. Paulius Jėzaus Kristaus *pagautas* ant vieškelio į Damaską, suprato, kad Mozės įstatymas priėjo liepto galą Kristuje. Krikščionis Paulius suprato, kad „įstatymas auklėjo ... Kristui priimti ... Tikėjimui [Kristumi] atėjus, mes jau nesame auklėtojo globoje“ (Gal 3,24-25). „Prieš ateinant tikėjimui, mes buvome įstatymo galia įkalinti, kad lauktume apsiereikiant tikėjimo“ (Gal 2,23).

Mozės įstatymas, pagal Paulių, atliko auklėtojo rolę. Graikiškai jis auklėtoją vadina *paidagogos*, sekdamas graikų mokyklos paprotį. Graikų šeimoje mažylis berniukas buvo auginamas motinos ar auklės. Tapęs septynmečiu, berniukas turėdavo iš dalies palikti moterišką užuovėją ir pereiti į auklėtojo — *paidagogos* globą. Auklėtojas nebuvo mokytojas; jis buvo šeimos vergas, kuriam buvo įsakyta visur lydėti berniuką, prižiūrėti jo elgesį ir, svarbiausia, būti jo palyda mokyklon. Pasitaikydavo, kad vergas tam tiko savo būdu ir išsiauklėjimu, bet dažniausiai tai užduočiai buvo skiriamas paligėlis barbaras (nekalbas nei graikiškai, nei lotyniškai), kuris netiko niekam kitam. Paaugliui reikėjo užaugti vyrų vergo priežiūroje, — po vergo letena. Auklėtojo užduotis buvo tik laikina; jis nemokė, bet tik vedė pas mokytoją. Jaunuoliui tapus pilnamečiu, auklėtojas turėjo nuo jo pasitraukti.

Paulius auklėtojo vaidiniu paaikškina Mozės įstatymo užduotį, — įstatymas vedė prie Kristaus. Helenistinė romėnų visuomenė švedavo jaunuolio tapimą pilnamečiu su didžia iškilme kaip *Liberalia* dieną, arba Bacho šventę, kovo 16. Po rytinės aukos šeimos dievams, jaunuolis nusivilkdavo savo vaikišką *toga praetexta*, su raudonais pagražinimais, ir apsilvkdavo *toga virilis*, brandos togą, — tyrą togą, nes ji buvo balta ir reišė brandžios laisvės pradžią. Brandos toga vilkį jaunuolis buvo sutinkamas forume kaip pilnateisis visuomenės narys. Ir Paulius rašo galatams:

Ir visi, kurie esate pakrikštyti Kristuje, *apsivilkite* Kristumi. Nebėra nei žydo, nei graiko; nebėra nei vergo, nei laisvojo; nebėra nei vyro, nei moters: visi, jūs, esate viena Kristuje Jėzuje (Gal 3,27-28).

Taigi tikinčiam įstatymai nebereikalingi. Reikia tik vieno: būti sukurtam iš naujo/atnaujintam Kristuje Jėzuje ir „vadovautis Dievo Dvasia“ (Rom 8,14). „Kristus mus išvadavo, kad būtume laisvi“ (Gal 5,1).

Pauliaus evangelijos šerdis. Laiškas romiečiams apima Pauliaus evangelijos šerdį. Čia Paulius išvysto tą pačią mintį keturiais skirtingais būdais:

1. *Kaip statistikas*, Paulius susumuoja žmonijos padėtį: „... visi yra nusidėję ir stokoja Dievo garbės“ (Rom 3,23). Visi stokoja Jėzaus Kristaus išganymo. Pagonys, sako Paulius, „Besigirdami esą išmintingi, tapo kvaili. Jie netgi išmainė nenykstančiojo Dievo šlovę į nykstančius žmogaus, paukščio, keturkojų bei šliužų atvaizdus“ (Rom 1,22-23). O žydai, prisipažįsta Paulius, „mėgstą smerkti kitus. Juk smerkdamas kitą, pasmerki save, nes ir pats darai, už ką teisi. ... Aure, tu vadiniesi žydas, pasikliauji įstatymu ir giesies Dievu. Tu pažįsti jo valią ir, įstatymo pamokytas, išmanai, kas geriau. Esi įsitikinęs galįs būti aklujų vadovu, švyturiu tamsoje esantiems, neišmanėlių mokytoju, kūdikių auklėtoju, turįs įstatyme pažinimo ir tiesos įsikūnijimą. Tai kodėl gi, mokydamas kitus, nepamokai pats savęs?“ (Rom 2,1. 17-21). Pauliaus statistika yra tvirta: žmogus pagonis gali pažinti Dievą, bet pasimeta, sudievindamas daiktus; žmogus žydas turi Dievo apreiškimą ir juo didžiuojasi, bet gyventi pagal Dievo įstatymą nepajėgia. Paulius, remdamasis statistika, daro išvadą, kad ir pagoniui, ir žydui, — kiekvienam žmogui reikia Kristaus (Rom 1,18 — 5,11).

2. *Kaip krikščionis*, Paulius teikia nepaprastą svarbą krikštui. „Krikštu mes esame kartu su [Kristumi] palaidoti mirtyje, kad kaip Jėzus buvo

prikeltas iš numirusių Tėvo šlovinga galia, taip ir mes pradėtume gyventi atnaujintą gyvenimą. Jei esame suaukę su jo mirties paveikslu, būsime suaukę ir su prisikėlimo“ (Rom 6,4-5). Krikščionis yra krikštu *sukristintas* žmogus Kristuje, kuris mirė ir prisikėlė, kuris yra naujasis Adomas, antras žmonijos Pirmūnas. Paulius sako, kad Kristuje esame nauja kūrinija: „... per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų, per kurį tikėjimu pasiekiamo [...] malonę, kurioje stovime ir didžiuojamės Dievo šlovės viltimi. Ir ne vien tuo. Mes taip pat didžiuojamės sielvartais, žinodami, kad sielvartas gimdo ištvermę, ištvermė — išbandytą dorybę, išbandyta dorybė — viltį. O viltis neapgauna, nes Dievo meilė yra išlieta mūsų širdyse Šventosios Dvasios, kuri mums duota“ (Rom 5,1-5).

Anot Pauliaus, žmogus visa savo būtimi ir buitimi priklauso žmonijai. Tai šventraštinė žmogaus samprata. Žmogus nuo pat gimimo turi neišvengiamą ryšį su savo tauta, su savo gentimi, su savo šeima. Adomo troškimas „būti kaip Dievas“ (Pr 3,5) yra kiekvieno žmogaus, — tavo ir mano, — troškimas. Sukurti būti Dievo Kūrėjo bendradarbiu — kūrėliu, norime paveržti Kūrėjo vaidmenį ir tapti nuo jo nepriklausomi. Kalbedamas apie žmonijos maištą prieš Dievą, Paulius niekuomet nenaudoja išsireiškimo „gimtoji nuodėmė“. Tačiau sugretindamas Adomą su Kristumi, Adomo neklusnumą su Kristaus klusnumu, Paulius išreiškia glaustai savo nuodėmės ir atpirkimo sampratą istorijos raidoje (Rom 5,12-21).

3. *Kaip psichologas*, Paulius tvirtina, kad žmogų drasko dvejoja traukos jėga, — du magnetai, — gėris, kurio žmogus trokšta, bet nepajėgia įgyvendinti, ir blogis, kurio žmogus nenori, bet daro. „Aš netgi neišmanau, ką darau, nes darau ne tai, ko noriu, bet tai, ko nenėčiu. ... Aš žinau, kad manyje, tai yra mano trapume (*sarki*), negyvena gėris. Mat aš sugebu gero trokšti, o padaryti — ne. Aš nedarau gėrio, kurio trokštu, o darau blogį, kurio nenoriu. O jeigu aš darau, ko nenoriu, tada nebe aš tai įvykdau, bet,

manyje gyvenanti nuodėmė [įžūlumas Dievo sąskaita]“ (Rom 7,15-20). „Vargšas aš žmogus! Kas mane išvaduos [iš šitos padėties]? Bet ačiū Dievui — per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų!“ (Rom 7,24).

Paulius savo gyvenimą prieš atsivertimą — susitikimą su Kristumi ant vieškelio į Damaską vadina „gyvenimu pagal žmogaus prigimtį“ („pagal kūną“ — graikiškai *sarka* (Rom. 8, 4), o gyvenimą po atsivertimo „gyvenimu pagal Dvasią“ (Rom 8,4). Žmogus savo prigimtimi yra trapus. Būdamas trapus, žmogus gyvena nerime ir ieško saugumo, — trūks plyš remiasi tikrovės lopais (lopeliais), norėdamas užsitikrinti laime. Tačiau tikrovės lopeliai — turtas, jėga, žmonių pagarba — yra nepastovūs, trapūs, kaip yra trapus pats žmogus. Taigi žmogus, gyvendamas tik pagal savo prigimtį — pagal savo *trapumą* — ima vergauti daiktams. Trapūs, nepastovūs daiktai, būdami trapūs ir nepastovūs, padidina žmogaus nerimą — saugumo neduoda.

Žmogus savo prigimtimi yra *dvasingas* — Kūrėjo pašauktas „gyvenimui pagal Dvasią“ (Rom 8,4). Graikų kalbos žodis *pneuma*, kaip ir hebraiškas *ruach*, reiškia „judas oras“. Kadangi oras juda ir kvėpavime ir vėjyje, žodis „dvasia“ turi paslaptingą, nors ir neapčiuopiamą, dvelkimo prasmę. Tačiau, nors dvasios dvelkimas ir yra neapčiuopiamas, jis yra gyvybe besireiškianti ir alsuojanti tikrovė. Paulius naudoja žodį „dvasia“ ir žmogui aprašyti, ir Dievo malonei paženklini. Žmogus savo prigimtimi yra dvasingas — atviras Dievui ir Dievo poveikiui; „Dvasia“ didžiaja raide yra visur prasiskverbianti Dievo jėga, galybė. Tai Dievo kvėpavimas bei dvelkimas kūrinijoje ir įvykiuose. Nenuostabu, kad apaštalas Paulius savo laiškuose Kristų sieja su Šventąja Dvasia. „Viešpats [Jėzus Kristus] yra Dvasia“ (2 Kor 3,17). Kristus ir Dvasia (didžiąja raide) Pauliaus galvosenoje yra labai artimi vienas kitam: „Kristus ... jumyse“ ir „jumyse ... Dvasia“. Tokiu būdu Paulius gali aprašyti gyvenimą *Kristuje* esantį gyvenimu

Chicagos teatruose

Romantiška komedija

Daugelis smagių draminių veikalų — Neil Simon kūryba. Vieną jo komedijų iki spalio 12 d. intinai stato netoli lietuvių Marquette Parko esantis Drury Lane teatras (95 gatvė prie Western). Pavadinta miesčionis intriguojančiu vardu: „Last of the Red-Hot Lovers“. Kaip jau iš pavadinimo matyti — tai juokai suaugusiems. Komedija trijų veiksmų. Kiekviename šalia vedusio vyro pasirodo moteris — gundytoja ar jau sugundžiusi, ir čia susidaro daug publika kvatoti verčiančių situacijų.

Visą komediją vaidina tik du aktoriai. Vyro vaidmenį James Deuter, patyręs ne tik daugely pasirodymų scenoje, bet ir televizijoje bei radijuje. Pastatymo sensacija yra aktorė Nannette Fabray, pasiūsimą vaidybai atlikusi Hollywoode, scenoje pasirodžiusi būdama 3 m. amžiaus. Vėliau matoma filmuose, Broadway teatruose, laimėjusi daugelį premijų; trejetas aukštųjų mokyklų jau yra suteikusių menų garbės daktarės laipsnį. Būdamą labdaringos minties, dalyvauja invalidų, atsilikusių vaikų, kurčių auklėjimą puoselėjančiuose sąjūdžiuose ir už tai susilaukusi įvertinimų. Ji su Helen Keller yra vienintelės dvi moterys, apdovanotos Public Service žymeniu.

Šioje komedijoje ji su nuostabių sugebėjimų sukuria tris moterų personažus, vieną po kitos, ne vien pakeisdama išvaizdą perukais ir veido išraiška bei judesiais, bet ir pasirodydama visai kitokia vaidyba ir balso intonacija. Didelių gabumų aktorė.

Pabaigoje parodė pedagoginio sumanumo, kreipdamasi į publikos pastebėjus vaikus, primindama, kad scenoje jie iš butelių gerė arbatą, ne svaigalus, kad ji nerūkė marijuanos ir iš viso yra nerūkanti. Pati komedija nepasižymi idejų gėle, bet yra toks suaugusiems pramoginis linksmas vakaro praleidimas. Nors komedijoje yra gundymų, bet nėra vulgarumo. J. Pr.

pagal Dvasią.

Paulius, kaip ir pats Jėzus, mokė, kad žmogui neužtenka liepimo būti geru, paklusti Dievui, daryti gera ir vengti bloga. Reikia prasnekinti žmogaus širdį — sąžinę ir duoti žmogui jėgą daryti gera ir vengti bloga. „Visi, kurie vadovaujasi Dievo Dvasia, yra Dievo vaikai. Jūs gi esate gavę ne vergystės dvasią, kad ir vėl turėtumėte bijoti, bet gavote išsūnystę [idukterystę] Dvasią, kurioje šaukiame: „Aba, Tėveli!“ [Dievuli!]. Ir pati Dvasia liudija mūsų dvasiai, kad esame Dievo vaikai“ (Rom 8,14-16).

4. *Kaip istorikas*, Paulius skaito Senojo Testamento tikėjimo istoriją Kristaus įvykio šviesoje. Jis giliai išgyveno Izraelio tragediją — būklę be Kristaus: „... labai liūdžiu ir nuolat širdį man skauda ... Jie yra izraelitai, trintys išsūnystę, garbės, sandoros, įstatymų leidyba, Dievo garbinimą ir pažadus; jiems priklauso protėviai, ir iš jų žmogiškos prigimtės atžvilgiu yra kilęs Kristus“ (Rom 9,1-5). Paulius išpėja krikščionį iš pagonijos: „Nesipuikuok!“ (Rom 11,20b), nes „Jeigu kai kurios šakos nulaūžtos, o tu — laukinis alyvmedis — esi jų vietoje įskiepytas ir tapęs šaknies bei alyvmedžio sulčių dalininku, tai bent nesididžiuok prieš anas šakas! O jeigu didžiuojiesi, tai žinok, kad ne tu išlaikai šaknį, bet šaknis tave“ (Rom 11,16-18). Paulius tiki, kad Izraelio tauta bus išgelbėta, kada pagonių visuma pripažins Kristų Išganytoju (Rom 11,25-26).

Baigiant, galime grįžti prie pagrindinės mūsų temos: Pauliui Evangelija yra Asmuo — Jėzus Kristus. „Dievas Kristuje sutaikino su savimi žmones“. „Taigi, kas yra Kristuje, tas yra naujas kūrinys. Kas buvo sena — praėjo, štai atsirado nauja“ (2 Kor 5,17-19).

(Pabaiga)

Vienuoliai Jeruzalės senamiestyje, 1986.

Nuotrauka Algimanto Kezio

Jeruzalės senamiestio detalė, 1986.

Nuotrauka Algimanto Kezio

Margerio Jesaičio — „Šviesos“ sambūrio ideologo netekus

JONAS VALAITIS

1986 m. balandžio mėn. 2 d. savo namuose Flushing, N.Y. mirė dr. Margeris Jesaitis. Jo liūdi seserys Jūratė ir Danutė, buvę Šviesos sambūrio nariai, profesijos kolegos, draugai, pažįstami ir po platų pasaulį išsi-blaskiusi garbinga Jesaičių šeima.

Dr. Margeris Jesaitis, didelių gabumų chemikas, mokslininkas, akademikas, visuomenininkas ir Šviesos sambūrio ideologas, gimė mūsų lietuviškai visuomenei žinomoje Jesaičių šeimoje. Jo senelis Jurgis Jasaitis, ūkininkas, draudžiamos lietuvių spaudos platintojas — knygnešys, savo vaikus išleido į mokslą: dr. Domas Jasaitis, medicinos mokslus baigęs Berlyne, žinomas gydytojas ir politikas; Viktoras Jasaitis, chemikas; Juozas Jesaitis, daktaro Margerio tėvas, teisininkas, pramonininkas, vedęs S. K. Oginskaitę, kunigaikščio Oginskio dukterį, pirmojo karo metu priverstas apsigyventi Smolenske.

Dr. Margeris Jesaitis gimė Smolenske 1919 m. rugsėjo mėn. 16 d. 1936 m. baigė Kauno Jėzuitų gimnaziją ir 1944 m. Vilniaus universiteto organinės chemijos skyrių, kuriame pasiliko dirbti mokslinį akademinį darbą. 1947 m. Tuebingene įsigijo chemijos daktaro laipsnį. 1949 metais, atvykęs į JAV, tęsė mokslinį darbą Rockefeller Institute for Medical Research, kuriame išdirbo daugiau kaip 30 metų.

Dr. Margeris Jesaitis — mokslininkas. Visą savo profesinį talentą paskyręs biochemijai, atliko daugybę mokslinių darbų chemijos, bakteriologijos ir virologijos srityse. Jo moksliniai darbai bakteriofagų chemijoje yra plačiai žinomi JAV biochemikų-mokslininkų tarpe.

Dr. Margeris Jesaitis — visuomenininkas; naciams užėmus Lietuvą, aktyviai įsijungė į rezistencinį darbą ir drauge su savo kolegomis akademikais įkūrė Laisvės kovotojų sąjungą, ryškiai prisidėjęs kovoję prieš Lietuvos okupantus nacius ir bolševikus.

Dr. Margeris Jesaitis — filosofas; karo išbėgėjęs į Vakarų Vokietiją turėjo progos arčiau susipažinti su Prancūzijos ir Vokietijos filosofais egzistencialistais: Malraux, Sartre, Camus, Heidegger, Jaspers, Kierkegaard ir kitais. Savo įdomiuose referatuose lietuviams studentams Tuebingene perduodamas savo pažiūrą į pasaulėžiūros problemas, palieka nemažą įtaką Šviesos sambūrio ideologiniui gairių suformulavimui: „Žmonijos pažangos tikslas laikomas žmogus-asmuo, bendruomenės narys. Išeinant iš bendrų laisvės principų ir ūkinės gerovės interesų, individui pripažįstama ūkinio veikimo ir iniciatyvos laisvė, subordinuota socialinio teisingumo įgyvendinimo tikslui, tarnaujančiam organizuotam visuomenės gerovės kilimui“. Taip skamba viena dr. Margerio Jesaičio suredaguota ideologinė gairė, kurioje ryškiai atsispindi filosofo Jaspers ideologija žmogaus ir visuomenės santykių išryškinime. Suprantama, kodėl šviesiečiai Tuebingene išsirinko dr. Margerį Jesaitį pirmuoju Šviesos sambūrio pirmininku.

Dr. Margeris Jesaitis — filosofas; galbūt teisingiau būtų jį pavadinoti filosofijos interpretatorium. Prieš save turiu jo rankraštį, kuriame jis interpretuoja Šviesos ideologines gaires — tai paskaita Tuebingeno šviesininkams, skaityta 1946 metais, tuojau po ideologinių Šviesos sambūrio gairių priėmimo. Dr. Margeris Jesaitis rašo: „Šiandien pasaulinė minti yra apvaldęs toks sunkus ir ikyrus klausimas, kad bandyti

Dr. Margeris Jesaitis (1919-1986)

kalbėti apie ką nors kitą, reikėtų kalbėti veltui. Šį klausimą bando spręsti jautriausi ir geriausi pasaulio protai. Tą klausimą iškėlė Nietzsche, paskelbdamas jau senovės graikų girdėtą posakį, kad Dievas jau yra miręs. Tuo posakiu buvo norėta pasakyti, kad žmogus išsilaisvino iš visiškos priklausomybės nuo metafizinių jėgų ir yra priverstas gyventi vienišas, savo naujai sukurtoje žmogiškoje karalystėje. Devynioliktas šimtmetis

vienišumo tragikos nesuprato, nes jis, nepažindamas žmogaus ribotumo, tikėjo, kad mokslo, meno ir filosofijos pažanga nugalės visus iškilusius gyvenimo sunkumus ir nuves mus į aukso amžių. Šiandien mes esame priversti nuo to optimizmo atsikvėpti. Mes pamatėme, kad mokslas, menas ir filosofija lygiai gali nešti gėrį ir blogį. Karai, atominė bomba, komunizmas yra jų sukurti. Blogio problema nebuvo nežinoma 19-tame

amžiuje, tačiau apie ją tuomet kalbėjo daugiau psichoanalitinių romanų personažai. Šiandien ji stovi prieš mus visiškoje realybėje“.

„Blogis yra nužengęs į pasaulį ir kiekvieną iš mūsų yra palietęs savo ranka. To blogio apraiškų akivaizdoje, tarp viso ko, ką mes aplinkui save matome, tarp tų sugriautų miestų, tarp koncentracijos lageriuose paniekintų milijonų, tarp kalėjimuose uždarytų tautų, mes esame priversti ieškoti to blogio priežasčių. To ieškojimo pasakoje, mes esame priversti sau duoti atskaitą ne tik už tai, ką mes esame padarę, ar ką mes norime daryti, bet ir už tai, kuo mes tikime save esant. Tos pastangos pasakoje kyla klausimas, kuris skamba šiandien po visą pasaulį: Argi žmogus būtų jau miręs...“

„Šviesos sambūris (tada — 1946 m.) — mūsų jaunosios kartos protestas ir kartu atsakymas į šį klausimą. Tuo metu, kai Europa, ne tik mūsų tremtis, ruošėsi mirti, nebesiryždama gyventi ir paskendusi pesimizme ir oportuniste, grupė lietuvių studentų sukūrė dvasinės rezistencijos sąjungą ir kvietė visus jungtis kovai už žmogų, už laisvę ir už tėvynę. Jie skelbė rezistenciją, nes silpno kova prieš galingą priešą yra tik pasipriešinimas; jie skelbė dvasinę rezistenciją, nes priešas, prieš kurį jie kovojo, yra ne vien materialistinio, bet ir dvasinio pobūdžio; taip pat ginklai, kuriais jie šiuo metu gali naudotis, yra dvasiniai. Sambūris ryžosi kovoti už žmogų, nes žmogus yra kiekvienam žmogui pati didžiausia vertybė, kokią jis aplink save mato; jie ryžosi kovoti už laisvę, nes laisvė yra pagrindinė sąlyga, kad

žmogus galėtų būti laimingas; Sambūris ryžosi kovoti už tėvynę, nes tik toji šalis, su kuria žmogus yra surištas krauju ir istorija bei kalba, žmogus gali pilnai išvystyti savo galias“.

Man Margerį teko arčiau pažinti Tuebingene, steigiant Šviesos sambūrį, ir vėliau New Yorke, jam dirbant mokslinį darbą Rockefeller Institute. Margeris savo talentinga asmenybe mokslinėmis žiniomis, nepaprasta tolerancija skirtingų pažiūrų atžvilgiu bet kurioje akademineje diskusijoje savo sokratišku metodu, nė vienam nejučiant, pasidarydavo visų diskusijų centru. Jam tiesos pažinimo procesas buvo nuolatinis žmogiškos asmenybės praturtinimas, nebūtinai atsakant į visus žmogaus ir visuomenės keliamus klausimus.

Dr. Margeris Jesaitis savo paskutinius 30 metų gyvenimo New Yorke paskyrė moksliniam darbui Rockefellerio institute. Cituoju čia jo viršininko, o vėliau bendradarbio dr. Goebel žodžius, atsiųstus šeimai po Margerio mirties: „Margeris was unique. I regarded him as the most able of any associates who ever worked with me.“ Nežiūrint savo pasišventimo biologijos ir chemijos mokslui, Margeris Jesaitis buvo dosnus ir pasišventęs ne tik savo artimiesiems, bet ir visiems savo draugams ir pažįstamiems. Margerio namai pasižymėjo dideliu švelnumu.

Sunki liga atėmė dr. Margerį Jesaitį iš jo šeimos ir lietuviškos visuomenės tarpo. Tačiau jo inasas į mūsų mokslinį ir kultūrinį gyvenimą yra ir pasiliks labai ryškus, o Šviesos sambūrio nariams bus nepamirštamas jo daugelį kartų tartas sakiny: „Už žmogų, už laisvę ir už tėvynę“.

Stockholmą ministrui Vytautui Gyliai, tada į JAV pasiuntinybę Stockholm, o iš čia į Washingtoną — Valstybės departamentą ir OSS archyvus. Viešumai šie dokumentai prieinami tik nuo 1980.IV.4. Todėl šeštasis Juozo Brazaičio raštų tomas ne tik užbaigia Alinos Skrupskelienės ir Česlovo Grincevičiaus rūpestingai ir kruopščiai atliktą jo raštų leidimą, bet taipgi papildo ir lietuviškąją rezistencinę medžiagą, kuri itin svarbi tiek mums dabar, tiek ateities Lietuvos istorikams.

• **ISĖJĘS NEGRĮŽTI: MARIUS KATILIŠKIS GYVENIME IR KŪRYBOJE.** Redagavo Violeta Kelertienė. Chicago: Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, 1986. Spaudė Draugo spaustuvė Chicagoje. 272 psl. Kaina — 10 dol. Knyga su-

daryta iš straipsnių apie vieno svarbiausių išeivijos rašytojų — Mariaus Katiliškio (1915-1980) asmenybę ir kūrybą. Pradedama redaktorės pratarne ir Henriko Nagio Mariui Katiliškiui dedikuotu eilėraščiu, knyga toliau leidžia kalbėti pačiam rašytojui įvairiomis progomis tartais žodžiais („Aukščiausia kaina“, „Apie tėviškę, kūrybinį darbą ir gyvenimą svetur“) bei laiškais savo būsimai žmonai Zinai. Bronys Raila ir Algirdas Titus Antanaitis savo įnašais taip pat paryškina Mariaus Katiliškio gyvenimo kai kuriuos bruožus. Antroje knygos dalyje Mariaus Katiliškio kūrybą įvairiais požiūriais nagrinėja kritikai: Alina Staknienė, Ilona Gražytė-Maziliauskienė, Violeta Kelertienė, Vytautas A. Jonynas, Bronius Vaškelis ir Rimvydas Šilbajoris. Knygoje didelis rinkinys nuotraukų iš įvairių rašytojo Mariaus Katiliškio gyvenimo tarpsnių.

• **Anatolijus Kairys. UGNIES DAINA.** Trijų veiksmų drama su prologu ir epilogu. Chicago: Lietuvos šaulių sąjunga tremtyje, 1986. Spaudė Mykolo Morkūno spaustuvė, 3001 West 59th Street, Chicago, Illinois 60629. Tiražas — 500 egz. 64 psl. Kaina — 4 dol. Drama vaizduoja Romo Kalantos mirtį — susideginimą už Lietuvos laisvę.

• **Audra Kubiliūtė. NEPA-PRASTI ĮVYKIAI AŠTUONIOLIKTOJE GATVĖJE.** Chicago: JAV Lietuvių Bendruomenės Švietimo taryba, 1986. Spaudė „Draugo“ spaustuvė. Ilustracijos dail. Dianos Kizlauskienės. 120 psl. Kaina — 4 dol. Mokykliniam jaunimui skirtas, jaunos autorės parašytas detektyvinis romanas, kurio smagi intriga užsimezga, kai gimnazistės Kristina Alkytė ir Šarūnė Kleivaitė kieme atranda sulytą ryšulį, o jame — įtartina portfelis. Tik po daugelio nuotykių ir su kitų veikėjų pagalba jo slaplį sėkmingai išriša.

„Paskutinis sudie vasaros saulė!“. Nuotrauka Vytauto Maželio

Vladas Šlaitas

VASARA

Vasara.
Nendrės supasi.
Kažkur
į tolį plaukia debesėlių dūmai.
Ir viskas plaukia vasaros dangių
tik vienos vasaros
ir mano malonumui.

NUSILEIDIMAS

Vienas apsisukimas
arba saulės
labai gražus nusileidimas.
Ir vienaip
labai gražiai atrodo
ir antraip
labai gražiai atrodo,
bet gražiausiai
atrodo didelis raudonas apskritimas.

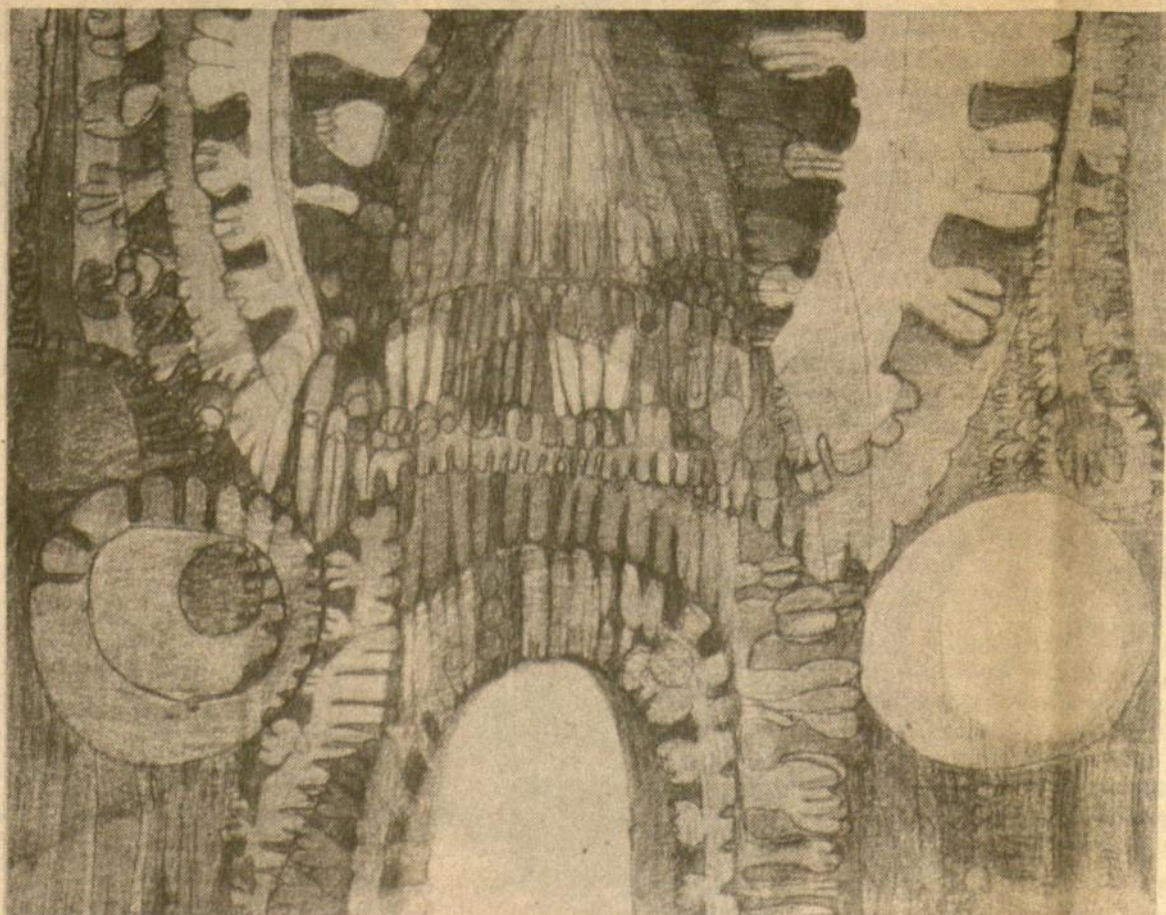
• **Bronys Raila. TAVE MY- LĖTI TEGALIMA IŠ TOLO.** Radijo prakalbos į Lietuvą, 1983-1985. Leidėjas — mecenatas — Kostas Ramonas. Spaudė „Draugo“ spaustuvė Chicagoje, 1986. Aplanko dailininkas — Vytautas O. Virkau. 442 psl. Kaina — 8 dol. Trečiasis rinkinys komentarų, reportažų, pokalbių, išpildytų ir pasisakymų, kuriuos autorius gyvu žodžiu yra perteikęs Lietuvos gyventojams Laisvės radijo, o vėliau Laisvosios Europos radijo bangomis. Knygoje ju tekstai spausdinami praplėsti ir yra sugrupuoti į šiuos skyrius: Lietuva iš tolo, Tragikojė, Aruodas su dirsem, Atbalsiai iš Vakarų, Sukaktių derlius, Pokalbiai, Kelios margos akimirkos. Pateikiama vardų rodyklė ir panaudotos literatūros sąrašas.

• **Liuda Rugienienė. PASI-KALBĖKIM, DIEVE.** Chicago: Lietuvos krikščionybės jubiliejaus komitetas, 1986. Spaudė Mykolo Morkūno spaustuvė Chicagoje. Ilustravo dail. Birutė Rauckienė. 96 psl. Kaina — 2 dol. Mažiesiems ir mokyklinio amžiaus jaunimui skirtų, eilėmis surašytų trumpų maldelių tekstai. Visi šie pokalbiai su Dievu kildinami iš mažųjų patirties, jų kasdienos, jų rūpesčių ir džiaugsmų; visi išsilaiko jiems suprantamos kalbos ir sąvokų ribose. Knygelė padalyta į šešis skyrius: Nuostabus pasaulis, Vasara ir stovyklos, Daug dovanų, Šeši šimtai metų (čia

Lietuvos krikščionybės tema), Padėk man, Viešpatie, Gyvųjų Dievas.

• **Algis Rukšėnas. IS THAT YOU LAUGHING, COM-RADE?** Secaucus, New Jersey: Citadel Press, 1986. Piešiniai — George Kocar. 190 psl. Kaina — 5,95 dol. Knygos antrinis pavadinimas: „The World's Best Russian (Underground) Jokes“. Klivlandietis žurnalistas ir rašytojas Algis Rukšėnas, politinės-satyrinės dramos „Posėdis pragare“ (vaidintos 1983 m. Teat-ro festivalyje Chicagoje) ir *Day of Shame* (knygos apie Simo Kudirkos 1970 m. nepavykusį pabėgimą į laisvę iš sovietinio laivo) autorius, dabar išleido rinkinį Sovietų Sąjungos pogrindyje kursojantių anekdotų ir sistemotikrųjų charakterių atskleidžiančių juokų. Savo įvade autorius rašo, jog šia knyga noris skaitytojams padėti geriau suprasti po sovietine priespauda gyvenančių žmoniškumus troškimus, o taip pat pagerbti ir jų nugalimą dvasią. Tai, beje, paliudija, kad ir pirmasis knygos pasakojimas: „Sėdi žmogus savo kambaryje ir staiga išgirsta, kad kažkas labai garsiai į duris beldžiasi. „Kas ten?“, baugiai paklausia. „Čia Mirties angelas“. „Štai tau! Ačiū Dievui. Minutėlė maniau, kad tai slaptoji policija.“

• (Visos šios knygos gaunamos „Drauge“, 4545 West 63rd Street, Chicago, Illinois, 60629.)

Nijolė Baniene

Iš parodos „Patterns and Perspectives“, vykstančios Ukrainian Institute of Modern Art, Chicagoje.

„Vartai į Rojų“, 1984 (spalvoti pieštukai)

Diskusija: poezija ir neaiškumai

I rašytojo Petro Melniko straipsni „Eksperimentiniai neaiškumo toleravimai literatūroje“ „Draugo“ priedo 1986 m. liepos mėn. 19 d. numerį je atsiliepė dvi mūsų poetės, Edita Nazaraite ir Kotryna Grigaitytė, kurių pasisakymai čia spausdinami. Ačiū joms. Laukiame ir daugiau komentarų iš poezijos bei jos suprantamumo klausimu besidominčių skaitytojų. —Red.

Poezija ir mes

Poezijos rašymas nėra nei enciklopedijos rašymas, nei meniu rašymas. Todėl ir poezijos skaitymas nėra enciklopedijos skaitymas ar meniu skaitymas. Tokių paprastų tiesų nereikėtų aiškinti, jei kartkarčiais įvairiose šalyse ir kultūrose nebūtų girdima priekaištų dėl meno kūrinų nesuprantamumo. Kas ji pagimdė? Kūrėjai ar skaitytojai, klausytojai, žiūrovai?

Sunkiai suvokiamas meno kūrinys iš tikrųjų dar nieko nepasako. Jeigu paveikslas ar eilėraštis yra nesuprantamas, tai dar savaime nereiškia, jog tai yra geras paveikslas ar eilėraštis. Tačiau nesuprantamas meno kūrinys negali būti netikęs tik dėl to, jog yra per daug sudėtingas iškart suvokti. Poezijos kalba yra nekasdieniška, ypatinga. Poezija yra simbolių kalba, o simbolių kūryba visada reiškia daugiau, nei ji pasako paprastu, nuogu žodžiu. Poetas kuria tokias simbolių formas, kokių labiausiai reikia kuriam nors laikotarpiui. Todėl jis ir yra kūrėjas, o ne vykdytojas. Poezijos paslaptingumas, daugiareikšmiškumas ir net nesuprantamumas nėra jokia privilegija, gauta kokia nors proga, tai — egzistavimo būdas, natūralus kaip kvėpavimas. Poetas yra laikotarpio pulsas, o išreiškia jį taip, kaip diktuoja jam jo talentas. F. Trefethen'o, kurį cituoja rašytojas P. Melnikas, galima būtų paklausti: "O kodėl poetams galima tik intriguoti skaitytoją, lyg jie būtų kokie

apsigimę intrigantai. Kas jiems taip mažai leido? Koks diktatorius?" Mano giliu įsitikinimu, poetai ne tik gali, bet ir privalo pykinti skaitytoją, privertti jį juoktis, verkli, gailėti, džiuginti arba net įžeisti (prisiminkime triukšmingą Charles Baudelaire'o „Pikto geles“). Poetas yra labai nuoširdus asmuo, jis dalijasi su kitais savo vidiniu, labai intymiu pasauliu. Skaitytojas gali priimti arba atmeti tą sukurta įvaidžių pasaulį, bet neturi teisės jame šeiminkauti.

Rašytojas Petras Melnikas teigia, kad skaitytojas stengiasi suprasti poetą. Norisi tuo labai suabejoti, neįžeidžiant, aišku, visų poezijos gerbėjų. Mat maža yra būti poezijos skaitytoju, reikia būti poezijos mylėtoju, nes tik perskaityti nepakanka. Deja, dažnai skaitytojas nori ne suprasti poetą, bet geidžia, kad poetas būtų jam suprantamas. Išminčiai sako, kad pasaulį tvarkyti reikia pradėti nuo savęs. Vartotojiškas skaitytojų požiūris pagimdė galybes pataikūniškos, netalentingos komercinės literatūros. Literatūrą ištiko ir kitos didelės nelaimės, kai nemokšos pradėjo mokyti poetus savo trumparegiškų tiesų. Suprasti poeziją yra taip pat savotiškas menas, reikalaujantis tam tikro talento, kuriuo ne visi apdovanoti. Taigi ir poezijos skaitymas nėra toks jau visiškai paprastas dalykas. Neretai poeto ir skaitytojo santykiai esti panašūs į Mahometo su kalnu. Poezija — toks kalnas, jog net pačiam Mahometui reikia prie jo prieiti.

Grijtant prie eilėraščių reikšmės ir jos aiškinimo, galima pridurti, kad joks mokslas ir jokia metodologija dar neįrodė, kaip kuriamas menas ir kaip atrodo kūrimo procesas. Ir kodėl eilės liejasi būtent taip, o ne kitaip. Žurnalo *Beyond Baroque* prašymas paaiškinti patiems poetams savo kūrinius atrodo kiek nekukliai koketiškas. Gal anekdotų mėgėjams pasirodytų labai pikantiškas, tarkim, J.S. Bacho pasiaiškinimas, ką reiškia

jo fugos ir tokatos — juk kitados jis irgi buvo nesuprantamas. Deja, tais laikais nebuvo tokių šmaikštuolių kaip žurnalas *Beyond Baroque*. Ar meno istorija nuo to nukentėjo? Žinia, kiekvienas savaip kraustosi iš proto, tačiau mūsų redaktoriams visai nebūtina lygiai taip, kaip minėto žurnalo kolektyvui. Galima ir kitaip. Jeigu skaitytojas nesupranta eilėraščių traktuoją kaip mįslę, tai geriau tegul patys skaitytojai siunčia į redakciją savo trumpus aprašymus, kaip jie supranta (arba dar geriau — kaip nesupranta) tą ar kitą eilėraščių. Kiek skaitytojų — tiek nuomonių! Tai būtų visiems užsiėmimo! O poetai turėtų daugiau laiko poezijai, ne pasiaiškinimams — lyg kuo nusikaltus.

Edita Nazaraite

Pakrūmės autoriai?

Šio dienraščio kultūrinio priedo redakcija pirmoji atsiliepė į rašytojo Petro Melniko straipsnį, pavadintą „Eksperimentiniai neaiškumo toleravimai literatūroje“, išspausdintą *Drauge* 1986 m. Nr. 140(29). Atsiliepimas baigiamas šitaip: "Gal kiti skaitytojai, o ypač mūsų rašytojai ir taipgi literatūros kritikai turėtų dar kitokių pasiūlymų ir norėtų jais pasidalinti šiose skiltyse — jie labai kviečiami *Drauge* priedo puslapiuose įsijungti į dialogą dėl rašytojo Petro Melniko iškeltų minčių" (*Red.* „I Petro Melniko mintis atsiliepiant“, *Draugas*, Nr. 140 (29)). Tokio pakvietimo paskatinta, mielai įsijungiu į dialogą.

Labai dažnai tenka girdėti mūsų skaitytojų nusiskundimus, kad modernioji poezija nieko nepasakanti, vardan poezijos vietą užimanti literatūroje. Esą ir čia gražių, vertingų išimčių, bet šiaip — modernioji poezija neturinti nei temos, nei logikos, nei prasmės, o poezijos joje ir su žiburiu nerasi... Tegul ir taip! Bet ir tokia moderni poezija turi savo vietą laike ir literatūros istorijoje, kaip žinome.

O dabar, rašytojo Petro Melniko žodžiais, dialogą tęsiant: "Mūsų liaudies poezija yra aiški,

visiems suprantama. Taipgi ir kitų tautų liaudies poezija (...) Poezijoje skaitytojas stengiasi suprasti poetą, pasitinka jį 'pusiaukelėje', bet tai nereiškia, kad jam dovanojama už neaiškumus, tokius, kurie yra betiksliai, vien tik 'pasirodymui', tarsi jie siūlytų skaitytojų išspręsti rebusą, o ne kviesdami jį kartu su poetu džiaugtis atrastu atskleidimu kokios nors tiesos ar nuotaikos" (Petras Melnikas, *loc. cit.*).

Dėl tų betikslų rebusų modernioje poezijoje labiausiai ir nusiskundžiama. Kitaip sakant: "Poezijos gabalėlis kartais specifiškai nepraneša, apie ką eiliuojama — nematyti temos, objekto, pažįstamo asmens. Kas čia? — skaitytojas klausia, kodas ar rebusas?" (Petras Melnikas, *loc. cit.*). Būna ir taip, kad poezijos kūrinys atiduodamas kritikų interpretacijai. Kartais tos interpretacijos yra idomos ir net svarbios. Bet tai jau kūryba šalia kūrybos, kuri gana dažnai tęsiasi per daugybę puslapių. Tai kam tada rašoma? Kritikams pasireikšti? Poetas gi rašo ne vien sau. Jis rašo skaitytojams, savo tautai, savo žodžiu savo spaudoj.

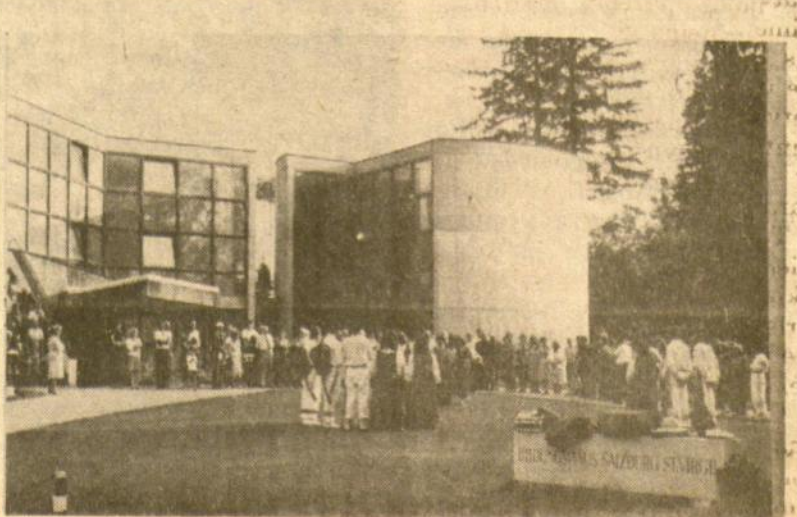
Labai problematiškas ir vargu ar bent kiek yra pagrįstas toks rašytojo Petro Melniko teigimas: "Idomu, kad šiandien poezijos privilegija yra ta, kad ji gali būti paslaptinga, daugiaprasme, modernioji net nesuprantama" (Petras Melnikas, *loc. cit.*). Iš tikrųjų šiandien dėl tos vadinamosios privilegijos gana dažnai betikslis įmantrumas "pakeičia" poezijos paslaptingumą ir daugiaprasmiškumą.

Žodžiu, visi tie neaiškumai ir nesuprantamumai poezijoje bei iš viso literatūroje — tai beprasmiškieji rebusai, rodą gal autorių nepajėgumą... Autorius turėtų būti savimi pasitikintis, jei iš tikrųjų turi ką pasakyti skaitytojui. Jeigu paslaptingumo klotas, sakysim, poezijoje yra per sunkus, tegul pats autorius jį ir praskleidžia. Tai bus autentiška ir tikra. Siūlyčiau išlyst iš pakrūmės ir keliaut be ginklanešių.

Kotryna Grigaitytė

Iš Europos lietuvių studijų savaitės

Europos lietuvių 33-ji studijų savaitė šiais metais įvyko Salzburge, Austrijoje, nuo liepos 27 iki rugpjūčio 3 d. Čia matyti kai kurios jos akimirkos. Kairėje, nuo viršaus: 1. savo kūrybą skaito rašytojas Česlovas Grincevičius, 2. apie M. K. Čiurlionį kalba Vladimiras de Castro, 3. pasakait apie lietuvių santykį su gamta skaito dr. Violeta Kelertienė, 4. dr. Juozas Girnius nagrinėja lietuvių filosofijos pradinius — Bytauta, Dovydaity, Šalkauskį, Dešinėje, nuo viršaus: 1. per sekmadienio mišias gieda sol. Laimutė Stepatienė, 2. būrelis studijų savaitės vadovų — meninių renginių vadovas poetas Saulius Kubilius, moderatoriai dr. A. Kušlys ir dr. Kęstutis Girnius, studijų savaitės rengėja rašytoja Irena Naudžiūnaitė-Joerg, moderatorius dr. Jonas Norkaitis ir kapelionas kun. dr. Valdemaras M. Cukuras, 3. akompaniatorius prof. Vytenis M. Vasyliūnas ir sol. Gina Čapkauskienė po jos rečitalio, 4. Memminge no šokėjai, 5. rūmai, kuriuose vyko studijų savaitės programa. Visos nuotraukos — dr. Sauliaus Girniaus.

Aleksandrui Žirguliui mirus

Po sunkios ligos š.m. rugpjūčio 11 d. Vilniuje mirė Aleksandras Žirguly, žymus lituanistas, pedagogas, faktologas, redaktorius ir vertėjas.

Aleksandras Žirguly gimė Liepojoje 1909 m. gegužės 28 d. Gimnaziją baigė Kėdainiuose 1927 m. Vytauto Didžiojo universitete studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą. 1935-1945 metais mokytojavo Šakiuose, Kybartuose, Kaune, Kėdainiuose, Panevėžyje. Dar studijuodamas, dirbo lietuvių kalbos žodyno redakcijoje, rinko tautosakinę medžiagą.

1946-1970 metais Aleksandras dirbo redaktoriumi Vagos grožinės literatūros leidykloje. Daug nusipelnė lietuvių tekstologijai. Jis redagavo ir tekstologiškai parėngė Lazdynų Pelėdos, Vaidžanto, Žemaitės, Petkevičaitės-Bitės raštus, o taip pat ir daugelio naujųjų rašytojų. Pasireiškė kaip talentingas ir kruopštus vertėjas iš latvių ir rusų kalbų. Jo planuose buvo ir Putino raštai. Parašė dvi savo memuarinių apybraižų knygas ir didelį skaičių straipsnių kalbos, literatūros, stiliaus, vertimo, tekstologijos klausimais.

A. A. Aleksandras Žirguly buvo labai kuklus, nepaprastai darbštus, šviesus žmogus, didelis kultūrininkas, kalbininkas. Studijų metais priklausė ateitininkams, buvo „Kęstučio“ korporacijos brolis.

• Okupuotoje Lietuvoje pradėta leisti nauja keturių tomų „Tarybinės Lietuvos enciklopedija“. Jau išėjo pirmasis tomas, bet jo siųsti į Vakarų neleidžiama.

A. A. Aleksandras Žirguly

Nuomonės ir pastabos

Apie Kiprą Petrauską

Draugo priede (1986.VII.19) išspausdintas įdomus Vitalio Žukausko straipsnis apie žinomą Lietuvos solistą Kiprą Petrauską. Gyvendamas Kaune ji keletą kartų girdėjau dainuojantį operose; visad buvo labai aukšto lygio, scenoje puikiai laikydavosi, visus žavėjo savo balsu, spinduliuojančia asmenybe. Tuo laiku Nepriklausomoje Lietuvoje gal nebuvo žmogaus, negirdėjusio apie Kiprą Petrauską, visi jį gerbė kaip lietuviškos operos tėvą, garsenybę. Daugelis manė, kad jis pasaulyje geriausias dainininkas savo balso gentyje.

Kipras Petrauskas turėjo puikų automobilį, kurio duryje, iš lauko pusės, buvo meniškai įrašytos raidės KP, reiškia Kipras Petrauskas. Raidės auksinės spalvos. Rodos, su monograminėmis raidėmis automobilis tebuvo vienintelis

Kaune, todėl visi žinojo, kur pastatytas Kipro Petrausko automobilis. Negirdėjau, kad koks valkata ar niekšas būtų kaip nors pažeidęs, gadinęs ar įbrėžęs tą automobilį.

Tada buvau jaunuolis, bet prisimenu, kaip Kipras Petrauskas iš Kauno atvažiavo į mano tėvelio valdomą Kumečių dvarą Vilkaviškio apskrityje kurapkų medžioti. Lietuvos Taisyklingos medžioklės ir žūklės draugija buvo priėmusi nuostatus, kokių metų laiku galima medžioti laukinius paukščius, žvėris, kokių niekad negalima medžioti; nusikaltusieji buvo labai smarkiai baudžiami. Kurapkas buvo galima pradėti medžioti rugsėjo mėnesio 1 d., nes tada kurapkiškai jau būna suaugę, atrodo kaip tikros kurapkos. Kipras Petrauskas pasistengdavo iš Kauno į Kumečių dvarą atvažiuoti rugsėjo 1 d. ar netrukus po to. Savo automobiliu (berods turėjo vairuoją) atsiveždavo dar pora ar daugiau savo draugų, taip pat medžiotų. Kipras Petrauskas mokėjo būti labai malonus, lūpnus mano tėveliui, todėl jam leisdavo kurapkas medžioti, kaip ir atsivežtiems jo draugams.

Kipras Petrauskas su atsivežtaisiais pasileisdavo į runkelių laukus. Mano tėvelis buvo sudaręs sutartį su Marijampolės cukraus fabriku auginti cukrinius runkelius, jų buvo kelios dešimtys hektarų. Runkeliuose patinka kurapkomis krapštytis, ten jos randa vabalėlių ar ko kito. Taip pat kurapkom patinka landžioti po bulvių lysės, pasirinkti vabalų. Tėvelis augino gana daug bulvių. Be to, Širvintos upės pakraščiai apaugę karklais, patogu kurapkomis, kiškiams ir kitokiems tvarinėliams.

Kipras Petrauskas, atvažiavęs pirmą kartą, nušovė daug kurapkų. Po kiek laiko vėl atvažiavo. Ar tik ne kitais metais, atvažiavęs kurapkų šaudymo pirmą dieną, priešaudė 30 ar daugiau kurapkų; keletą jų palikęs mums, linksmas ruošėsi grįžti į Kauną. Atsiveikinant mano tėvelis Kiprui Petrauskui pasakė, kad toksai

jo laukuose užaugintų kurapkų šaudymas nėra sportas ar medžioklė, o skerdynės. Švelniai pasakė, kad jei norėtų atvažiuoti kitą kartą, tai galės nušauti ne daugiau tiek tai kurapkų. Rodos, pasakė šešias ar septynias. Kipras kiek susiraukęs atsivėlino. Negaliu prisiminti, ar po to dar kartą buvo atvažiavęs pas mus kurapkų šaudyti. Tiesa, kartą, po skerdykliskai šaudytų kurapkų, pakvietęs mus atvažiuoti į Metropolio restoraną tų kurapkų vakarienei. Kvietimas nebuvo pakankamai draugiškas, atrodė tik iš pareigos, tarsi tikėtų, jog niekas iš mūsų į tą kurapkienos vakarienę neatvyksime. Tikrai, niekas iš mūsų į ten nei vyko, nei norėjo eiti.

Kiek prisimenu, Kipras Petrauskas buvo mandagus, bet šaltas, išdidus, save aukštai laikęs, žinantis, kad jis yra vienu vieninteliu, neįmanomas pakeisti, Lietuvoje nėra už jį geresnis. Dabar, po daugelio metų, kai išgirstu Kipro Petrausko balsą plokštelėje, pagalvoju, kad tikrai jis buvo labai aukšto lygio dainininkas. Toki balsą turėti — Aukščiausiojo dovana. Savo balsą jis buvo gerai išlavinęs. Kipro Petrausko, kaip pirmojo solisto garsas, garbė buvo pelnyta. Kipras Petrauskas buvo ir išliko vienu vienas, pagal kurį matuojami arba prie jo gretinami kiti dideli lietuvių dainininkai.

Algirdas Gustaitis

• Religinės skaitybos būrelis, veikiantis Chicagoje, pradės savo mėnesinius susirinkimus spalio 6 d., sekmadienį, 11:30 v.r. Jaunimo centre. Pirmojo susirinkimo pokalbio tema bus *Commonweal* žurnalo rugsėjo 12 d. numerįje išspausdintas teologo Charles Curran straipsnis „On Dissent in the Church“. Su straipsnio mintimis supažindins ir pokalbį praves Mykolas Drunga. Kitas susirinkimas bus lapkričio 2 d. Jo tema: skaityklos sampratos vystymasis krikščionybės istorijoje. Religinės skaitybos būreliui vadovauja kun. Algimantas Kezys, S.J.